וא"נ כל היכי דכי מיתלי ביה במתנא אתייה אבתריה חדתתא ואידך עתיקתא [א] אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף איפסיק ליה רצועה דתפילי א"ל מהו למיקטריה א"ל וקשרתם כתיב שתהא קשירה [א]תמה א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי מהו למיתפריה ועייליה לתפירה לגאו אמר [ג] [א][ב]פוק חזי מה עמא דבר אמר רב פפא גרדומי רצועות כשירות ולאו מילתא היא מדאמרי בני רבי חייא [ב]גרדומי תכלת וגרדומי [ג]אזוב [ג]כשירין התם הוא דתשמישי מצוה נינהו אבל הכא דתשמישי קדושה נינהו לא מכלל דאית להו שיעורא וכמה שיעורייהו אמר רמי בר חמא אמר ר"ל [ד]עד אצבע צרדה רב כהנא מחוי כפוף רב אשי מחוי פשוט רבה קטר להו ופשיט ושדי להו רב אחא בר יעקב קטר להו ומתלית להו [ד]מר בריה דרבנא עביד כדידן [ה]אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב [ה]קשר של תפילין הלכה למשה מסיני אמר ר"נ [ו]ונוייהן לבר רב אשי הוה יתיב קמיה דמר זוטרא איתהפכא ליה רצועה דתפילין א"ל לא סבר לה מר ונוייהן לבר א"ל לאו [ו]אדעתאי [1]וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך [ז]תניא ר"א הגדול אומר [ז]אלו תפילין שבראש [2]והסרותי את כפי וראית את אחורי אמר רב [ח]חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה למשה קשר של תפילין אמר רב יהודה [ח]קשר של תפילין צריך שיהא למעלה כדי שיהו ישראל למעלה ולא למטה וצריך שיהא כלפי פנים כדי שיהו ישראל לפנים ולא לאחור אמר רב שמואל בר בידרי אמר רב ואמרי לה אמר ר' אחא אריכא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב מנשיא אמר שמואל תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן איני והא [ט]אמר רב יהודה אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן אביי ורבא דאמרי תרוייהו משעת [ט]הנחה ועד שעת קשירה

אמר

א"נ כל היכי דמיתלי במתנא. כשאוחז אדם ברצועה התלויה בהן ואתו תפילין אבתריה ואינן נתקין חדתא ואידך שנתקין עתיקא. ל"א אתיא אבתריה שמתפשט העור הויא ג] חדתתא: **קשירה תמה.** שתהא הקשירה נאה ואם יש ד] קשר אחר ברצועה לבד מקשר שקושרין בראש תו לא הויא קשירה יפה. לשון אחר קשירה תמה רצועה שלימה ולא קשורה: **ועייליה לתפירה לגאו.** שלא יראה ויהא כשלימה: **מה עמא דבר.** וכיון דאין נוהגין כן לא תעשה: **גרדומי רצועות.** מה שתולה מן הרצועות לאחר שנתקשרו בראש אם נפסק מאותן שירים ונשתיירו גרדומין כשירין. גרדומין היינו שירים י): שיעור תכלת מפרש בפרק התכלת (לקמן דף לח:) ושיעור אזוב מפרש בפ"ק דסוכה כ) (דף יג.): **גרדומים.** ל)(שירי) שיריהן: **מכלל דאית להו שיעורא.** לתליית הרצועות מ) לבר הקשר מדמני ה] להו שירים לגרדומין: **מחוי כפוף.** ו] [אורך הרצועה תהא עודפת על הקשר] כמה שיכול לפשוט מאצבע עד אמה: **פשוט.** כמה שיכול לפשוט מגודל ועד אצבע דלגבי ז] נ)(פשיטת) אצבע וגודל הויא בפשיטה ולגבי אמה ואצבע בכפיפה לפי שמאצבע לגודל מתפשט יותר הרבה מבין אצבע לאמה. צרדה לשון צרתא דדא צרה של אגודל והיינו אצבע הסמוך לגודל: **רבה.** ח] כשמניח תפילין קשר ליה ברישיה ושירי הרצועות פשיט ושדי להו ותולין ט] על כתיפו מאחריו: **ומתלית להו.** לרצועות התלויות היה גודלן י] ומשלשן טרני"ס בלע"ז: **כדידן.** כמנהג שלנו יא] [ותולין לפניו]: **קשר של תפילין.** שישים הרצועות על ראשו יב] ס)[בענין] שיהא דל"ת כדי שיהא שדי נראה עליהן דשי"ן נראה בקמט בית חיצונה שכפל הקלף כעין שי"ן ודל"ת נראה בקשר ויו"ד נראה באותו של יד כמין רצועה קטנה וראשה כפוף מעט כמין יו"ד: **ונוייהן לבר.** השם יהא נראה מבחוץ. לשון אחר נוייהן של רצועות שהן חלוקות מצד א' וצבועות שחורות והוא נוייהן (א) וראיה לדבר מדאמרינן איתהפיכא ליה רצועה דתפילין א"ל ע) ולא סבר לה מר ונוייהן לבר והכי אמרינן לעיל [ע"א] מבפנים מאי גנאי ודבר אחר איכא זימנין דמתהפכין יג] אלמא כה"ג הוי מתהפכין שנהפך צד הרצועה התחתון למעלה ונראה: **איתהפכא ליה.** שלא היתה הדל"ת ניכרת מבחוץ: **לאו אדעתאי.** שוגג הייתי: **שם ה' נקרא עליך אלו תפילין של ראש.** שכתוב יד] בו רוב השם שי"ן ודל"ת: **קשר של תפילין.** מאחורי העורף והקב"ה מניח תפילין טו] פ)כדאמר לעיל דמשום תפילין ש"ר יראו העובדי כוכבים כדכתיב ויראו ממך: **למעלה.** בגובה הראש ולא למטה בצואר: **כלפי פנים.** ממול עורף ולא בצידי הראש. ל"א צ)כלפי פנים שיהא הקשר מבפנים והנוי של דל"ת מבחוץ כדאמרן טז] ונוייהן לבר: **בידרי.** שם: **מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן.** משמע לאחר שהניחן: **אביי ורבא דאמרי תרוייהו.** מאי משעת הנחתן דקאמר משעת הנחה ועד שעת קשירה דכיון דעדיין לא קשרן עובר לעשייתן הוא:

בין

פוק חזי מה עמא דבר. פי' בקונטרס להחמיר ור"ת מפרש להקל כי ההיא דפ"ק דעירובין (דף יד:) גבי הילמי ולחיים וכן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מה.). מ"ר: **וכמה** שיעורייהו. ק) לכאורה בתפילין של ראש איירי דמר פשיט שדי להו על כתפיו לאחוריו ומר מתלית להו אבל הערוך פי' בערך צרדה דכתב בילמדנו בסוף בא אל פרעה ושיעור רצועה של יד עד אצבע צרדה ומאי צרדה אמצעי פי' היא אצבע ארוכה ועוד הביא בערוך דתניא בתוספתא ר) איזוהי אצבע צרדה זו אצבע גדולה של ימין ובקונט' פי' דהיא אצבע הסמוכה לגודל ור"א קליר יסד כפי' הערוך בסילוק של פרשת שקלים גיא וכל עפרה בצרדה הכילו פי' משום דכתיב (ישעיה מ) וכל בשליש עפר הארץ והיינו אצבע אמצעי שהוא שליש ובפ"ק דיומא (דף יט:) דאמרינן גבי כ"ג שמכין לפניו באצבע צרדה הדבר ידוע שא"א להשמיע קול אלא כשמכה באמצעי ולפי' זה ש) דחזי פשוט היינו מגודל עד אמה וכפוף מאצבע עד אמה ובערוך פי' בערך כף דכפוף היינו מעיקר גודל עד ראש אצבע כשהן דבוקות זו בזו ופשוט מראש אצבע עד ראש גודל כשהן פשוטות וי"מ עד אצבע צרדה שצריך לעשות הרצועות ארוכות ממקום הנחתן עד אצבע צרדה וכפוף היינו שכופף את אצבעו ומשער הרצועה עד שם ופשוטה היינו שמשער הרצועה ממקום הנחה עד ראש אצבע פשוטה ובתפילין של ראש משערין הרצועות שתגיע ראש האחד עד טיבורו וראש השני עד הלב ושמא שום מדרש יש וגבי תפילין של יד הוא דאמרינן בפ' שני דברכות (דף יג:) ושמתם את דברי אלה על לבבכם שתהא שימה כנגד הלב ובשימושא רבה דתפילין יש דליפשו רצועי עד דלימטי לחדא כנגד מילה מימינא ולחדא כנגד הלב משמאלא עוד יש אומר דמלות שיעור רוחב הרצועות יותר מכחטה ופחות משעורה ואם יותר כשר. מ"ר: **עביד** כי דידן. דפשיט ושדי להו על כתיפיו מלפניו. מ"ר: **ונוייהן** לבר. הכא מוכח דארצועות קאי ולא כמו שפירש בקונטרס במסכת שבת (דף כח:) דקאי ת) אקציצה. מ"ר: **אלו** תפילין שבראש. פי' בקונטרס שכתוב עליהן רוב השם שי"ן ודלי"ת ונראה דדלי"ת ויו"ד שברצועות לאו אותיות גמורות הן ולא חשיבי מן השם של שדי מדחשיב להו לעיל ובריש פ' בתרא דמגילה (דף כו: ושם) תשמישי קדושה ולא הן עצמן קדושין ובשום דוכתא לא קרי להו כי אם קשר של תפילין עוד אמרינן בפ' במה מדליקין (שבת דף כח:) לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הילכתא אילימא כו' אלא לעורות והאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני פירוש ופשיטא דצריך בהמה טהורה ומסיק אלא לרצועות משמע דד' ויו"ד לא חשיבי אותיות וה"ר יעקב דאורלינ"ש מסופק ט) אם צריך לחלוץ תפילין של יד כשנכנס לבית הכסא דשמא כיון דמחופות עור לא צריך דלא אסרו אלא תפילין של ראש שכתוב שי"ן בעור ויש עוד לפרש דלכך קאמר אלו תפילין שבראש משום דנראין יותר משל יד דעל של יד אמרינן לקמן לך לאות ולא לאחרים לאות א). מ"ר: **משעת** הנחה ועד שעת קשירה. מכאן היה מדקדק רבינו אליהו שצריך אדם לקשר תפילין בכל יום ור"ת מפרש דאין צריך ומביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ק דחולין (דף ט. ושם) דצריך אדם שילמוד ג' דברים כתב שחיטה ומילה ורב יהודה אמר אף קשר של תפילין וברכת חתנים וציצית ואידך הני שכיחן פי' יז] וצריך ללומדן לפי שתמיד צריך להן ואי בעי למקשר קשר של תפילין בכל יום איכא דשכיחא טפי ומיהו בקונטרס פי' שם איפכא הני שכיחן קשר של תפילין וברכת חתנים וציצית ואין צריכין ללמוד שמנעוריו בקי בהן וכמו שפירשתי נראה דאדרבה כתב ושחיטה שכיחי טפי מכולהו ועוד מדקדק ר"ת דהך קשירה לאו ממש היא מהא דחשיב בריש פ' בתרא דעירובין (דף צז. ושם) קשר

של

עין משפט נר מצוה

קעז א ב מיי' פ"ג מהל' תפילין הלכה יט סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' לג סעי' ה:
קעח ג מיי' פי"א מהל' פרה אדומה הל' ד:
קעט ד מיי' פ"ג מהל' תפילין הל' יב טוש"ע או"ח סי' כז סעי' ח:
קפ ה ו מיי' שם הלכה יג יד טוש"ע שם סעי' י [יא] וסי' לב סעיף נב:
ז [סמג עשין כב טור או"ח סימן כה]:
קפא ח מיי' שם פ"ד הל"א טוש"ע שם סי' כז סעי' י:
קפב ט מיי' פ"ד מהל' תפילין הל' ז טוש"ע או"ח סי' כה סעי' ח:

שיטה מקובצת

א] אביי. כתב הרשב"א סי' תתשכ"ז איתא בירושל'. [פ"א דמס' מגילה] רבי זירא איפסיק ליה גידא דרצועתא פי' שנפסקה ותפרה א) בגידין מהו למיתפריה ושרי הדר ואפסקא תניינית ושרייה ולא מן אולפנה פי' ולא מן הקבלה דלא הו"ל למשרי בשניה דאין זה אלי ואנוהו: ב] אמר ליה פוק: ג] חדתתא. אע"ג דהדר חלים חלים לשון חיבור שמתחבר וחוזר הקמט למקומו: ד] ואם יש שם קשר: ה] מדמני בהו שירים אגרדומין הס"ד: ו] תיבות אורך כו' עד על הקשר ל"ש: ז] דלגבי. ב) פשיטת אצבע לגודל הויא פשיטת אמה לאצבע ככפיפה לפי: ח] רבה. כשהיה מניח תפילין קטר ליה: ט] ותולין. לו על כתפיו מאחוריו: י] גודלן. ומשלשלן: יא] תיבות ותולין לפניו ל"ש: יב] ראשו. כעין דלת כדי: יג] דמתהפכין. ליה: יד] שכתוב. בהם: טו] כדאמר. בפ"ק דברכות נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו ואין עוז אלא תפילין וכדאמר לעיל דמשום תפילין של ראש הקב"ה מטיל יראתו על העובדי כוכבים ותיבת יראו נמחק: טז] כדאמרן. לעיל: יז] פי' ואידך אמאי לא חשיב הנך דרב יהודה הני שכיחין כתב שחיטה ומילה וצריך ללומדן לפי שתמיד צריך להן ואי בעי למעבד קשר של תפילין דשכיחא טפי מכולהו:

א) ברא"ש הלכות תפילין סימן י"א איתא שנפסקה הרצועה ותפרה בגידין ונפסק הגיד והתיר לו לחזור ולקשור הגיד איפסיק לה תניינא. ב) נראה דל"ל דלגבי פשיטת אצבע לגודל קרי ליה פשיטה ולגבי פשיטת אמה מאצבע קרי ליה כפיפה לפי.

מסורת הש"ס

א) [ברכות מה. עירובין יד: פסחים נד.], ב) [לקמן לח:], ג) [ע' תוס' סוכה יג. ד"ה וגרדומיו], ד) [לקמן מב.], ה) עירובין לז., ו) [ברכות כו. וש"נ], ז) ברכות ו. נז. סוטה יז. חולין פט. [מגילה טז:], ח) [ברכות ז.], ט) פסחים ז: קיט: מגילה כא: סוכה לט. נדה סג., י) שירי שירים. ל"ק, כ) דסוכה הס"ד אח"כ ד"ה מכלל והשאר יש למחוק. ל"ק, ל) לפי גי' רש"ק ל"ל שירי שירים וע"ש, מ) לבד כו' שירים וגרדומין הס"ד. ל"ק, נ) פשיטות אצבע מגודל הוי פשיטות לגבי אמה מאצבע כפיפות לפי כו'. ל"ק, ס) כעין דל"ת. ל"ק, ע) וא"ל. ל"ק, פ) כדאמרינן בברכות ו. ואמרינן לעיל. ל"ק ועי' רש"י בע"י, צ) מבפנים שיהא. ל"ק, ק) לכאורה משמע מפירש"י דבתפילין של ראש מיירי דפי' דמר פשיט ושדי כו' מתלית להו לרצועות התלויות בו אבל כו' כל"ל. ל"ק, ר) [פ"א דיומא ה"ח], ש) דמחוי לפשוט. ל"ק, ת) [וע' היטב תוס' עירובין לז. ד"ה ונוייהן ועי' פירש"י שם וברש"י דהכא], א) [וע' תוס' ברכות ו. ד"ה אלו ומה שליינתי שם בלדון],

תורה אור השלם

1. וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: דברים כח י
2. וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: שמות לג כג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ונוייהן וכו' נוייהן לבר וראיה לדבר:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלו בו' אם צריך לחלוץ תפילין של יד. עיין שבת דף סא ע"א תוס' ד"ה דלמא:

לעזי רש"י

טרני"ש [טורניי"ר]. לקלוע (את רצועות התפילין כדי שלא תיגררנה על הארץ).

מוסף רש"י

פוק חזי מה עמא דבר. מה נהגו העם (עירובין יד:). גרדומי. היינו שמשיירו לאחר שנפסקו (להלן לח.). קשר של תפילין הל"מ. היכן הוא עשוי שדומה לדל"ת ובתפילין עשוי כמין שי"ן ורצועה קבועה בהן וראשה כפוף ודומה ליו"ד הרי שדי ונוייהן. אותן האותיות לבר. לחוץ כלפי התפילין בין הקשר להן כנגד מראית העין לפי שנאמר בהן וראו וגו' ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין של ראש (עירובין צז.). לאו אדעתאי. לא נתתי לב (ברכות כו.). לא הייתי זוכר ורבותי פירשו לא סבירא לי (שבת צה.). אלו תפילין שבראש. שם ד' נקרא עליך (חולין פט.). עובר לעשייתן. קודם. כמו ויעבר את הכושי, קדמו במרוצתו (פסחים ז:).

אמר א] רב חסדא סח בין תפילה לתפילה חוזר ומברך סח אין לא סח לא והא שלח א)רב חייא בריה דרב הונא משמיה דר' יוחנן על תפילה של יד א אומר ב)ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין על תפילין של ראש אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין אביי ורבא ב דאמרי תרוייהו לא סח מברך אחת סח מברך שתים תנא ג)סח בין תפילה לתפילה ג עבירה היא בידו ד וחוזר עליה מערכי המלחמה תנא ה כשהוא מניח מניח של יד ואחר כך מניח של ראש ו וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואחר כך חולץ של יד בשלמא כשהוא מניח מניח של יד ואח"כ מניח של ראש דכתיב 1 וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפת בין עיניך אלא כשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד מנלן אמר רבה רב ב] הונא אסברא לי אמר קרא והיו לטוטפת בין עיניך כל ד)זמן שבין עיניך יהו שתים ת"ר תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן כיצד היה ז משכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו מניחן וכשיגיע זמנן ממשמש בהן ומברך עליהן ועד מתי מניחן עד ח שתשקע החמה רבי יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק וחכמים אומרים עד זמן שינה ומודים חכמים ג] ה)לר' יעקב שאם חלצן לצאת לבית הכסא או ליכנס לבית המרחץ ושקעה חמה שוב אינו חוזר ד] ומניחן אמר רב נחמן הלכה כרבי יעקב ה] רב חסדא ורבה בר רב הונא מצלו בהו באורתא איכא דאמרי ו] ו)אין הלכה כר' יעקב

והא

בין תפילה לתפילה. בין של יד לשל ראש דסיפר קודם ז] שיניח אותן על הראש: **להניח.** דבשל יד מתחיל להניח: **מצות תפילין.** דעכשיו גומר את המצוה: **לא סח.** אין מברך אלא על של יד בלבד: **סח מברך שתים.** כדשלח רב חייא: **סח בין תפילה לתפילה.** ולא בירך על של ראש אלא סמך על ברכה ראשונה: **עבירה היא בידו וחוזר עליה מערכי המלחמה.** כדאמרינן בפרק משוח מלחמה (סוטה מד:) הירא ורך הלבב ז) מעבירות שבידו: **והיו.** משמע שתים כל זמן שיהו בין עיניך יהו שתים כל זמן שאותן של ראש מונחים ח] אותן של יד נמי מונחין אלמא דראש ט] חליץ ברישא: **תפילין** שהניחן קודם עמוד השחר מברך עליהן משעת הנחתן משעת זמן הנחתן דאמר בפרק קמא דברכות (דף ט:) בק"ש אחרים אומרים משיראה חבירו י] מרחוק ד' אמות ואמרינן התם לתפילין כאחרים כלומר להנחת תפילין יא] כאחרים: **שמא יאבדו.** אם ישאם בידו: **מניחם.** בראשו: **ממשמש בהו.** דהוי כאילו מניחן: **שתכלה רגל מן השוק.** לאחר שחשכה: **מודים חכמים** יב] **לרבי יעקב שאם חלצן כו' אין חוזר ומניחן.** יג] דלילה לאו זמן תפילין הוא כדאמרינן לקמן [ע"ב]: **מצלו בהו באורתא.** תפלת ערבית כר' יעקב: ס)**לא** יד] **חולצין.** אם מונחין ולא מניח אם חלוצין:

ה"ג

של תפילין קשר של קיימא ואם היה צריך להתיר ולקשור בכל יום אם כן לא הוי של קיימא ומשעת הנחה עד קשירה דהכא מפרש ר"ת דהך קשירה היינו ההדוק שמהדקו ומצמצמו בראשו כמו שליא קשורה בולד דנדה (דף כו:) לאו קשורה ממש היא וכמו ט) קשורה בו ככלב ולפירוש רבינו אליהו הוה ליה למימר משעת קשירה ועד שעת הנחה ויש ספרים שכתוב כן ומסתברא כדברי ר"ת בתפילין של ראש וכדברי רבינו אליהו בתפילין של יד דכתיב בשל יד וקשרתם לאות על ידך דמשמע דכל שעה שמניח צריך לקשירה י) תדע דלקמן (דף לז.) דריש ר' נתן הנחה בשמאל מדכתיב וקשרתם וכתבתם מה כתיבה בימין אף קשירה בימין וכיון דקשירה בימין הנחה בשמאל היא ואם היה קושר תחילה ואח"כ היה מכניס בזרוע אם כן היכי דייק מינה דהנחה בשמאל ועוד אמרינן בפרק אין מעמידין (ע"ז לט.) מעשה באשה אחת שהיתה נישאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין כ) בזרועו משמע דתמיד היתה עושה כן ואפילו לספרים שכתוב בהם קומעת מכל מקום רוצה לומר שהיתה קושרת לו כעין קמיע ולפי שאין נוח לקשור ביד אחת היתה מסייעת לו תדע דלא קאמר שהיתה מסייעה לתפילין של ראש דתפילין של ראש ודאי אין צריך לקשור בכל יום דלא צוותה תורה לקשור כל שעה וקשר שלה הלכה למשה מסיני והכי גמירי דליהוי קשורין תמיד והשתא קשירה דשמעתין קשירה ממש ל) דבשל יד מתחיל לברך חוזרני לומר דתפילין של יד נמי לא בעו קשירה בכל יום דבפרק בתרא דמקוואות (מ"ג) קחשיב קשרים דאין צריכין שיבואו בהן המים תפילין של ראש בזמן שהיא חוצה ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת פירוש חוצה כמו אוצא לטבעות ידיו דתוספתא דמקואות דהקשר מיהדק שפיר בזמן שאינה עולה ויורדת דיד היינו לפי שיש קושרים ראש הרצועה באמצע זו בזו שאינה יכולה להרחיב ולעלות ולירד ויש מ) מסבבים טו] הרצועה שמסובבת בקשר העשוי בראשה שהרצועה נ) נתחבר בקשר ועולה ויורדת ומדקאמר כשאינה עולה לא חייץ וא"צ להתירו בשעת טבילה ש"מ קשר של קיימא הוא. מ"ר: **סח** בין תפילה לתפילה חוזר ומברך. מכאן מדקדקים כשאדם שוחט עופות או בהמות הרבה וסח בין עוף לעוף שחוזר ומברך ומ"מ עבירה היא בידו כדאמרינן הכא שחוזר עליהם מערכי המלחמה ושמא שאני תפילין שמצוה אחת הן אבל התם שאם ירצה ישחוט ואם ירצה לא ישחוט ומיהו מסתברא דכיון דיכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שניה כדמוכח בפרק בא לו (יומא דף ע.) ובאלו נאמרין (סוטה מ:) דתנן נוטל ספר תורה וקורא באחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ופריך בגמרא ס) ונייתי ספר תורה וניקרי ביה ומשני ר' שמעון בן לקיש משום ברכה שאינה צריכה אלמא כיון דיכול לפטור עצמו מברכה שניה קרי לה ברכה שאינה צריכה ושמא סח בין עוף לעוף כסח באמצע סעודתו וזה דבר פשוט שאם שואל עוף לשחוט לא חשוב הפסק מידי דהוה ע) אטול ברוך ומידי דהוי נמי אברכת כסוי הדם דאמרינן בפרק כסוי הדם (חולין דף פו:) אמר רב יהודה שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט עוף ומשמע התם דאין צריך לחזור ולברך וכן כשאדם מברך יקנה"ז אין הברכות האחרות הפסק בין ברכת היין לשתיה ומיהו אם היה זקוק לחזור ולברך כשסח בין עוף לעוף כמו כן היה זקוק לכסות דהא פ) זימנין צ) אפילו במקום שזקוק לכסוי אמרינן בפרק כסוי הדם (גם זה שם) דנפטר בברכה אחת. מ"ר: **לא** סח מברך אחת סח מברך שתים. פירש בקונטרס לא סח מברך אחת בין של יד בין של ראש סח מברך שתים להניח תפילין בשל יד ועל מצות תפילין טז] בשל ראש ° ור"ת פירש לא סח מברך אחת ק) לשל ראש מברך על מצות תפילין שזו היא ברכתו סח מברך ב' יז] לשל ראש להניח ועל מצות וכן [כתב] בשימושא רבא דתפילין. ר) מ"ר: **עבירה** היא בידו וחוזר עליה מערכי המלחמה. מתוך פירוש הקונטרס משמע דאם סח ובירך שרי וליכא איסורא אלא אדרבה מצוה ושכר ברכה וזה לשונו סח בין תפילה לתפילה ולא בירך על של ראש יח] על מצות אלא סמך על ברכה ראשונה עבירה היא בידו. מ"ר: **וקשרתם** לאות על ידך והדר והיו לטוטפת בין עיניך. מכאן קשה לפירוש הקונטרס דפרק אמר להם הממונה (יומא לג: ושם) גבי אין מעבירין על המצות דאמר שמע מינה עבורי דרעא אטוטפתא אסור כשפוגע בתפילין של יד תחילה אסור להעביר ולהניח של ראש דאין מעבירין על המצות והשתא מאי איריא משום דאין מעבירין על המצות תיפוק לי משום דכך מצותו דמניח של יד ואח"כ מניח של ראש ומפרש ר"ת משום ר' חננאל בשם רב האי גאון דאיירי בשעה שחולץ תפילין ומניחן בתיק שלא יעביר אותן של יד ויתננה בתיק תחילה ואח"כ של ראש למעלה דא"כ כשבא להניח תפילין היה פוגע בשל ראש תחילה והיה צריך להעביר על המצות משום דשל יד מניח תחילה ואח"כ של ראש לפיכך צריך להניח בתוך התיק של ראש תחילה ואח"כ של יד למעלה ורבינו אליהו מפרש לענין ממשמש איירי דאמרינן לקמן שאדם חייב למשמש בתפילין בכל שעה ושעה קל וחומר מציץ והשתא קאמר דבשל יד ממשמש תחילה משום דפגע בהו ברישא ואין מעבירין על המצות. מ"ר: **אמר** רבה רב הונא אסברא לי. רבה גרסינן ולא רבא דרבא לא ראה רב הונא מעולם דהא אמרינן בפרק בתרא דקדושין (דף עב:) דביום שמת רב יהודה נולד רבא ורב הונא שכיב קודם רב יהודה כדמוכח במועד קטן (דף יז.) דכי נח נפשיה דרב יהודה קאמר התם גברא רבה כרב יהודה ליכא הכא ורב הונא ש) היה גדול בחכמה ובמנין מכל תלמידים דרב כדמשמע בפרק בתרא דכתובות (דף קו.). מ"ר: **וכשיגיע** זמנן ממשמש בהן ומברך. מכאן נראה כשאדם משכים קודם היום ומתעטף בציצית כשיאור היום אין צריך להסיר טליתו כדי לחזור וללבוש ולהתעטף ולברך דכיון שממשמש בו יכול לברך אף על פי שיש לחלק בין תפילין לציצית שהמשמוש מצוה כדלקמן אין נראה לחלק דבפרק התכלת (לקמן דף מג.) מדמי תפילין לציצית לענין מישמוש ולברך. מ"ר: **רבי** יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק וחכמים אומרים עד זמן שינה. רבי יעקב וחכמים סבירא להו דלילה זמן תפילין אלא חיישינן לשמא ישן בהן ועביד רבי יעקב הרחקה טפי מדרבנן. מ"ר:

והא

מסורת הש"ס

א) [לקמן מד:], ב) תוספתא דברכות [פ"ו הט"ו ע"ש ברכות ס:], ג) סוטה מד:, ד) [עי' תוס' ערכין ג: ד"ה ושל יד], ה) [ור' יעקב כן ראוי להיות וכן בהלק"ט להרא"ש נדפס על צידו ורבי יעקב וכן מצאתי בתשובה רמ"ע מפאנו סימן קח ע"ש שהאריך ליישב גם הגי' ס"א לרבי יעקב], ו) [אמר רב נחמן כצ"ל וכ"א בהלק"ט וברמ"ע שם], ז) [דברים כ], ח) שייך לע"ב, ט) [סוטה ג:], י) [עיין במי"ט הל"ק סי' ג], כ) [צ"ל על ידו], ל) ובשל יד מתחיל לברך משעת קשירה עד שעת הנחה חוזרני כו'. נ"ק, מ) מכניסים הרצועה. נ"ק, נ) צ"ל נתחבת, ס) [שם מא.], ע) [ברכות מ.], פ) זקוק לכסות אפילו אם נפטר בברכה אחת הס"ד. נ"ק, צ) נ"א אפילו במקום שנפטר בברכה אחת זקוק לכסוי וכו', ק) על של ראש על מצות. נ"ק, ר) [עיין תוס' ברכות ס: ד"ה אשר וכו' מ"ש באריכות], ש) [עי' תוס' בכורות יד. ד"ה רב אשי],

* * *

תורה אור השלם

1. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ:
דברים ו ח

* * *

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא כו' ור"ת פי' וכו'. הראה לי חכם אחד שכן מפורש בהדיא במדרש תנחומא בפרשת בא:

* * *

מוסף רש"י

סח בין תפילה לתפילה. סיפר, בין הנחת תפילין של יד לתפילין של ראש עבירה היא בידו. אם לא חזר ובירך, דהכי אמרינן במנחות סח מברך שתים, לא סח מברך אחת (סוטה מד:).

עין משפט נר מצוה

קפג א מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה ד טוש"ע או"ח סימן כה סעיף ה וע"ש:

קפד ב ג מיי' שם הלכה ו וע"ש בכ"מ טוש"ע שם סעי' ט:

קפה (ד מיי' פ"ז מהל' מלכים הלכה ז וע"ש בכ"מ):

קפו ה מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה ה סמג עשין כב טוש"ע א"ח סימן כה סעיף ה:

קפז ו מיי' שם טוש"ע א"ח סי' כח ס"ב:

קפח ז (מיי') וסמג שם טוש"ע א"ח סי' ל סעיף ג:

קפט ח מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' ב:

* * *

שיטה מקובצת

א] אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא: ב] רב המנונא אסברא לי: ג] חכמים ורבי יעקב: ד] ומניחן עיין תוס' חולין דף פ"ח ע"א: ה] דהא רב חסדא: ו] דאמרי אמר רב נחמן אין: ז] שיניח אותו של הראש: ח] מונחים יהו של יד ותיבת אותן נמחק: ט] דראש אותו חליץ: י] חבירו ברחוק: יא] תפילין הלכה כאחרים: יב] חכמים ורבי יעקב לת"ק שאם: יג] דלילה. כתוב בגליון פרש"י דלילה לאו זמן תפילין הוא כדאמרינן לקמן ולא נהירא דא"כ מאי קאמר למר עד שתכלה רגל מן השוק ולמר עד זמן שינה ואי לילה לאו זמן תפילין הוא לא היה לו להניחם כלל אחר שקיעת החמה לכך נראה דכולהו ס"ל דלילה זמן תפילין ואפ"ה אין מניחן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואם חלצן אינו חוזר ומניחן דחיישינן שמא ירדם. ע"כ: יד] לא חולץ אם: טו] ויש מסבבים אל הרצועה כו' ומדקאמר כשאינה עולה דלא חייץ: טז] בשל ראש. ואין נראה כן במסכת ברכות [דף ס' ע"ב] שהולך ומפרש סדר מאה ברכות שאדם חייב לברך בכל יום כי משי ידיה מברך על נטילת ידים כי מנח תפילין של יד מברך להניח תפילין ואשל ראש על מצות תפילין ולכן נראה לא סח מברך כו' ויש לדחות ההיא דברכות דמיירי דאין לו אלא אחת מהן של יד לבד או של ראש לבד (ובהכי) [ולהכי] קאמר של יד מברך להניח בשאין לו של ראש ועל של ראש מברך על מצות אם [אין] לו של יד אבל אם יש לו שתים אינו מברך אלא אחת בלא סח: יז] סח מברך שתים על של ראש: יח] תיבות על מצות נמחק:

והא רב חסדא ורבה בר רב הונא מצלו בהו באורתא ההוא פליגא ומי אמר רבה בר רב הונא הכי והא אמר רבה בר רב הונא ספק חשיכה ספק לא חשיכה לא חולץ ולא מניח הא ודאי חשיכה חולץ התם בערב שבת איתמר מאי קסבר אי קסבר [א]לילה זמן תפילין שבת נמי זמן תפילין אי קסבר שבת לאו זמן תפילין לילה נמי לאו זמן תפילין דמהיכא דממעטא שבת מהתם ממעטי לילות [ג]דתניא [1]ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה ימים ולא לילות מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וימים טובים דברי רבי יוסי הגלילי ר"ע אומר לא נאמר חוקה זו אלא לפסח בלבד נפקא ליה מהיכא דנפקא ליה לר' עקיבא [ד]דתניא ר' עקיבא אומר [א]יכול יניח אדם תפילין בשבתות ובימים טובים ת"ל [2]והיה [ד]לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך מי שצריכין אות יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות אמר ר' אלעזר כל [ה]המניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בעשה ור' יוחנן אמר [ב]עובר בלאו לימא בר' אבין אמר ר' אילעא קא מיפלגי [ו]דאמר ר' אבין אמר ר' אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה דמר אית ליה דר' אבין ומר לית ליה דר' אבין לא דכולי עלמא אית להו דרבי אבין אמר ר' אילעא והכא בהא קא מיפלגי מר סבר השמר דלאו לאו והשמר דעשה עשה ומר סבר השמר דעשה נמי לאו ואמר רבי אלעזר א] [ג]ואם לשמרן מותר ואמר רבינא הוה יתיבנא קמיה דרב אשי וחשך ב] והניח תפילין ואמרי ליה לשמרן קא בעי להו מר ואמר לי אין וחזיתיה לדעתיה דלאו לשמרן הוא ג] בעי קסבר [ד]הלכה ואין מורין כן [ז]אמר רבה בר רב הונא [ה]חייב אדם ד] למשמש בתפילין בכל שעה ה] קל וחומר מציץ ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא תסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה ת"ר ידך זו [ו]שמאל אתה אומר שמאל או אינו אלא ימין תלמוד לומר [3]אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים ואומר [4]ידה ליתד תשלחנה וימינה להלמות עמלים ואומר [ח][5]למה תשיב ידך וימינך מקרב חיקך כלה

רבי

ה"ג **מימים ולא כל ימים כו':** **אלא לפסח בלבד.** וה"ק עשה פסח משנה לשנה: **נפקא ליה.** כלומר לעולם קסבר לילה זמן תפילין הוא ושבת מימעיט ליה מהיכא דנפקא ליה לר' עקיבא: **שהן עצמן אות.** בין הקב"ה לישראל דכתיב (שמות לא) כי אות היא וגו': ו] **עובר בלאו.** דכתיב ושמרת וכל השמר לא תעשה הוא: **השמר דלאו לאו.** רבי אלעזר סבר השמר דכתיב במילתא דמזהר רחמנא לא תעשה הוי לאו גמור ללקות כגון (דברים כד) השמר בנגע לצרעת דמשמע שלא יקוץ בהרתו וכן (שמות לד) השמר לך פן תכרות ברית וגו' אבל השמר דעשה כגון האי דמשמע ז] לעשות תפילין עשה הוא: **ואם לשומרן.** שלא יאבדו מותר להניחן אפילו לאחר שקיעת החמה: **קסבר הלכה.** דלילה זמן תפילין הוא: **ואין מורין כן.** שמא ישכחם ח] ויישן בהן מדקאמר ליה לשומרן קבעינא: **ידי יסדה ארץ וימיני וגו'.** מדכתיב ידי וימין ש"מ יד היינו שמאל:

ר'

והא רב חסדא ורבה בר רב הונא מצלו בהו באורתא. פשיטא ליה דהא דקאמר רב נחמן אין הלכה כרבי יעקב לאו משום שיהא הלכה כחכמים דאם כן לימא הלכה כחכמים אלא למימר דהלכה כתנא קמא והא דלא אמר הלכה כת"ק לפי שהדבר שנוי סתם ולא נזכר בה לשון רבים ולא לשון יחיד [ט]. מ"ר: **אי** קסבר לילה זמן תפילין. וא"ת מכל מקום חולץ כדאמרינן בפ' [י] במה אשה (שבת דף סא.) גמרא ולא בתפילין דאפי' למאן דאמר שבת זמן תפילין לא יצא דלמא מיפסקן ואתי לאיתוייהו ארבע אמות ברשות הרבים ומיהו לרבי ענני בר ששון דאמר בפרק במה אשה יוצאה (שם דף סד:) [כ] בכבול לא אסרו אלא ברה"ר אבל בחצר שרי ניחא דהכא בחצר ור"ת פוסק כרבי ענני אבל לרב דאמר כל שאסרו חכמים לצאת לרה"ר אסרו לצאת לחצר קשה ואין לומר דמודה רב בבית דשרי דהא אמרינן ט] בריש כירה (שם מו.) השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הניטלים בחצר ואמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהם ואם היו ראויין להתקשט לא היה לומר טעם (דמשמע) דשרי לטלטל משום תורת כלי אע"ג דלא חזי בשבת דמדמי ליה התם לשרגא דנפטא וי"ל דמודה רב דתפילין דשרי בחצר דלא אסירי אלא ברה"ר דלא דמי לשאר תכשיטין דגזר רב בחצר דלמא מישתלי ואתי לאפוקי לרה"ר אבל תפילין כיון דעשויין למשמש בתפילין מידכר דכיר ליה כדאמר בפ"ק דשבת (דף יב.) גמרא לא יצא החייט במחטו דאמר [ל] שמואל יוצא אדם בתפילין עם חשיכה מ"ט כיון דאמר רבה בר אבוה חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה הלכך מידכר דכיר להו וא"ת אם כן כי אמר רב (שבת דף סד:) כל שאסרו חכמים לצאת לר"ה אסור לצאת לחצר חוץ מכבול ופאה נכרית הוה ליה למימר נמי חוץ מתפילין וי"ל דלא מיירי רב אלא בתכשיטין ועוד משום דלמאן דאמר שבת לאו זמן תפילין [מ] הוא לא שייך למימר חוץ מתפילין ואם תאמר דהכא אמרינן ספק חשיכה לא חולץ ולא מניח ובפ"ק דשבת (דף יב.) קאמר יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה משמע הא ספק חשיכה לא וי"ל התם ברשות הרבים והכא בחצר. מ"ר: **ושמרת** את החוקה הזאת למועדה כו'. בפרק בא סימן (נדה נא:) ובסוף כילד מברכין (ברכות דף מד:) דאמרינן דבני מערבא מברכי בתר דמסלקי תפילייהו לשמור חוקיו מפרש רבינו תם דלאחר שמסלק את טליתו ליכא מאן דמברך דלא שייכא ברכה לשמור חוקיו אלא מתפילין דווקא דכתיב בהו חוקה ודווקא כשמסלקן סמוך לשקיעת החמה דדרשינן ימים ולא לילות ומחויב לסלקן כדאמרינן בסמוך הניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בעשה ובירושלמי דברכות פרק היה קורא אמרינן נמי על מילתא דבני מערבא דמברכי לשמור חוקיו הכתוב מדבר בחוקת תפילין כמאן דאמר בחוקת תפילין הכתוב מדבר אבל למאן דאמר דבחוקת הפסח הכתוב מדבר לא א"כ כל שכן דלאחר ציצית לא מברך ובפרק בא סימן (נדה נא:) גבי יש טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו דקאמר לאיתויי מצות ופריך לבני מערבא דמברכי לבתר דמסלקי תפילייהו לאיתויי מאי הוה מצי למימר [נ] ציצית והאידנא לא מברכי לשמור חוקיו אפי' לאחר תפילין דבסמוך פסקינן דלילה זמן תפילין דקאמר הלכה ואין מורין כן ומדרבנן הוא דאסור דחיישינן שלא יישן בהם וקרא דושמרת את החוקה בחוקת הפסח הכתוב מדבר [ס]. מ"ר: **יצאו** שבתות וימים טובים שהן עצמן קרויין **אות**. לא משום דאסירי בעשיית מלאכה דאפי' חולו של מועד דשרי בעשיית מלאכה איכא אות בפסח דאסור באכילת חמץ ובסוכות י] דחייב בסוכה ובפרק בתרא דמועד קטן (דף יט. ושם) משמע דחולו של מועד חייב דאמר התם כותב תפילין לעצמו ולאחרים בטובה דברי ר"מ ר' יהודה אומר מערים ומוכר כדי פרנסתו את שלו וכותב לעצמו כו' אורי ליה רבה בר בר חנה לרב חננאל וכן אורי ליה רב הלכה כותב ומוכר כדי פרנסתו משמע דמניח במועד דאי משום לאחר המועד מה לי לעצמו מה לי לאחרים למה מותר לכתוב לעצמו שאין זה צורך פרנסתו מיהו לאו ראיה אפשר דרבי מאיר ור' יהודה לטעמייהו דאית להו שבת זמן תפילין בפרק בתרא דעירובין (דף צו:) עוד ראיה מירושלמי פרק בתרא דמועד קטן חד בר נש איבד תפילוי במועדא אתא לגבי רב חננאל יא] שלח לגבי רבה בר בר חנה אמר ליה [ע] יהיב יב] תפילויי ואזיל כתוב לך אמר ליה רב זיל כתוב ליה פירוש בלא הערמה מתני' פליגא על רב כותב הוא אדם תפילין ומזוזה לעצמו הא לאחר אסור רב פתר לה בכותב להניח [פ] ומסתמא רב [צ] (גרסינן כו') הוה סבירא ליה כהלכתא דשבתות וימים טובים לאו זמן תפילין אפילו הכי שרי לכתוב ולמכור תפילין בלא הערמה ולרבה בר בר חנה ע"י הערמה דכולהו אמוראי סבירא להו שבת לאו זמן תפילין רב חסדא ורבה בר רב הונא ואע"ג דסבירא להו לילה זמן תפילין ומיהו בזה חולק הש"ס שלנו דרבה בר בר חנה סבר כרב והתם פליגי. מ"ר: **ידך** זו שמאל. ואם תאמר לעיל בספ"ק (דף י.) דלאייתר ליה יד דמצורע לאגמורי איד דקמיה דוימלא כפו היינו נמי בימין אדרבה הוה לן לאגמורי איד דתפילין דהוי בימין ודמי ליה דילפינן יד מיד והתם ילפינן כפו מיד ויש לפרש דניחא ליה לאגמורי התם עבודה מעבודה מיהו קשה דלאתרוייהו נילף ושמא משום דלא דמי להדדי דהתם יד ממש והכא קיבורת בזרוע. מ"ר:

רבי

עין משפט
נר מצוה

קצ א מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה י [סמג עשין כב] טוש"ע א"ח סימן לא סעיף א:

קצא ב מיי' שם הלכה יא:

קצב ג ד מיי' שם הל' יא [יב] טוש"ע א"ח סי' ל סעיף ב:

קצג ה מיי' שם הלכה יד [ופי"ט מהל' שבת הלכה כו] סמג שם טוש"ע א"ח סי' כח ס"א:

קצד ו מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' כז ס"א:

◆

שיטה מקובצת

א] ואם לשמרן מותר וא"ת וכי בשביל לשמרן יעבור על לאו וי"ל דלקיים קאמר אם כבר הם מונחים בראשו אבל להניחן לכתחילה לא קאמר וכן משמע בסמוך דקאמר קסבר הלכה ואין מורין כן וא"ת נהי נמי דלילה זמן תפילין הא לעיל [אמר] דאם חלצן אינו חוזר ומניחן ולפי מאי דפרישית דהכא מיירי לקיימן ניחא וא"ת הא אמרינן לעיל אם היה משכים לדרך ומתירא שמא יאבדו מניחן לכתחילה והיאך יעבור על לאו וצ"ל דלעיל מיירי אחר עמוד השחר ומיהו לאו זמן תפילין הוא עדיין לברך כדאיתא בברכות [דף ט' ע"ב] (לכתחילה) [לתפילין] כאחרי' דאמרי כדי שיראה חבירו ברחוק ד' אמות ויכירהו: ב] וחשך והוה מניח תפילי ולא סליק תפילי ואמרי: ג] הוא אלא קסבר ותיבת בעי נמחק: ד] למשמש. והא דאמרי' במס' סוכה רבנן דבי רב אשי אימתי דהויא ממשמשי בתפלייהו הוי מברכין וכי תעלה על דעתך דמברכי כל שעה ושעה דאמרינן הכא חייב למשמש כל שעה ושעה. משמוש דהתם לאו כמשמוש דהכא דהתם מיירי במשמש לתקנם ולהניחן במקומם אם נהפכו לצדדין: ה] קו"ח מציץ כו'. גליון והקשה הר"ר שמחה כיון דתפילין בעו כוונה איך יכול להתפלל או לקרוא ק"ש בהם דהא אינהו נמי בעי כוונה ותירץ דהעוסק במצוה פטור מן המצוה כיון דאי אפשר לו לקיים שניהם ביחד ועוד הקשה ר"י הואיל ועוסק במצוה פטור מן המצוה מי (שמניח) [שמונח] טלית ותפילין עליו יהא פטור מללמוד וכן כל תרי"ג מצות דליכא למימר דמיירי דאינו יכול לעשות שניהם בבת אחת דא"כ פשיטא דפטורים דאיך יעשה זאת ויניח זאת דאין אתה יודע מתן שכרן של מצות אלא ע"כ מיירי אפילו יכול לעשות שניהם בבת אחת אפ"ה פטור עיין תוס' ב"ק דף נ"ו ע"ב ד"ה בההיא: ו] עובר בעשה דכתיב ושמרת את החוקה וגו' מימים ימימה ולא לילות לאו הבא מכלל עשה עשה הס"ד ומה"ד עובר: ז] דמשמע שמור לעשות: ח] ישכחם בראשו ויישן בהן כו' לשומרן קא בעינא הס"ד: ט] אמרי' בסוף: י] דחייב בסוכה. ולפי זה לאו זמן תפילין הוא ולפי הירושלמי לא משמע כן דבעי התם מהו לכתוב תפילין לעצמו אמר ליה שרי ובעי נמי מהו לכתוב ולמכור לאדם שאין לו יציאה לצורך המועד ואמר ליה זבין דידך וכתוב לעצמך משמע דזמן תפילין הוא בחול המועד ויש לדחות דהני ס"ל דשבת ויו"ט זמן תפילין הוא אבל מ"מ דוחק הוא זה לומר דס"ל כל הני אמוראי דהתם דלא כהלכתא. תו"א: יא] חננאל שלחיה: יב] יהיב ליה תפילויי וזיל:

מסורת הש"ס

א) [שבת סא. עירובין צה: צו. זבחים יט.], ב) עירובין צו., ג) גם זה שם, ד) [בעירובין צו. איתא והיה לך לאות על ידך מי שצריכין אות כו' והיינו קרא המוקדם שמות יג פ"ט], ה) [עי' תוס' לעיל כ: ד"ה נפסלן], ו) שבועות ד. לו. מכות יג: סוטה ה. זבחים קו. לקמן לט: ע"ז נא: עירובין צו., ז) [שבת יב. יומא ז:], ח) [בהרי"ף והרא"ש ליתא להך ואומר למה וכו' וכן בשאלתות פ' בא סי' מה ליתא], ט) [ועי' היטב תוס' ביצה ד"ה אין], י) במה אשה ולא בתפילין וקאמר עלה בגמרא דאפי' כו'. נ"ק, כ) הכל ככבול דלא אסרו. נ"ק, ל) [לפנינו שם איתא תנא דבי רבי ישמעאל], מ) גירסת רש"א לא הוה שייך כו', נ) לאתויי ציצית. נ"ק, ס) [וע"ע תוס' ברכות מד: ותוס' נדה נא: ד"ה ולבני מערבא ותוס' סוכה לט. ד"ה אבל לפניו], ע) זיל הב ליה תפילין ואת כתוב לך אתא לקמיה דרב א"ל כתוב כו'. נ"ק, פ) נ"א ומסתמא רב ס"ל כהלכתא דשבתות וי"ט לאו זמן תפילין דכולהו אמוראי ס"ל שבת לאו זמן תפלין ר"ח ורבה בר רב הונא ואע"ג דס"ל לילה זמן תפילין ואפילו הכי שרי לכתוב ולמכור תפילין בלא הערמה ולרבה בר בר חנה ע"י הערמה ומיהו בזה חולק כו'. נ"ק, צ) רש"א מ"ז ועיין רש"ק,

◆

תורה אור השלם

1. וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה: שמות יג י
2. וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרָיִם: שמות יג טז
3. אַף יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם קֹרֵא אֲנִי אֲלֵיהֶם יַעַמְדוּ יַחְדָּו: ישעיהו מח יג
4. יָדָהּ לַיָּתֵד תִּשְׁלַחְנָה וִימִינָהּ לְהַלְמוּת עֲמֵלִים וְהָלְמָה סִיסְרָא מָחֲקָה רֹאשׁוֹ וּמָחֲצָה וְחָלְפָה רַקָּתוֹ: שופטים ה כו
5. לָמָּה תָשִׁיב יָדְךָ וִימִינֶךָ מִקֶּרֶב חֵיקְךָ כַלֵּה: תהלים עד יא

◆

מוסף רש"י

ושמרת את החוקה. בפרשת קדש לי כתיב, והיא אחת מד' פרשיות של תפילין **אלא לענין פסח.** דאיירי בה לעיל מינה, והאי מימים ימימה משנה לשנה דמתרגמינן מזמן לזמן (עירובין צו.). **מי שצריכין אות.** ימים שישראל צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחזיקים בתורתו של הקב"ה, יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות בין הקב"ה לישראל דכתיב (שמות לא) כי אות היא ביני וביניכם (שם). **השמר דלאו לאו והשמר דעשה עשה.** פי' השמר שלא תעשה כן כגון השמר לך פן תכרות ברית וגו' (שמות לד) השמר לך פן תנקש וגו' (דברים יב) השמר בנגע הצרעת (שם כד) שלא יקוץ בהרתו, השמר דעשה כי האי ושמרת את החוקה (שם). **והיה על מצחו תמיד.** קרא יתירא הוא להך דרשה, דהא כבר קבע ליה מקום, והיה על מצח אהרן (שבת יב.).

רבי יוסי א] החורם אומר מצינו ימין שנקרא יד שנאמר 1 וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו ואידך יד ימינו איקרי יד סתמא לא איקרי ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר 2 וקשרתם וכתבתם מה א כתיבה בימין אף קשירה בימין וכיון דקשירה בימין הנחה בשמאל היא ור' יוסי ב] החורם הנחה דבשמאל מנא ליה נפקא ליה מהיכא דנפקא ליה לר' נתן רב אשי אמר מידכה ג] כתיב בה"י כהה א"ל ר' אבא לרב אשי ואימא ידך שבכח א"ל מי כתיב בחי"ת כתנאי ידכה בה"י זו שמאל אחרים אומרים א) ידך לרבות את הגידם תניא אידך אין לו זרוע פטור מן התפילין אחרים אומר ידכה לרבות את הגידם ת"ר ב אטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו והתניא מניח בשמאלו שהוא שמאלו של כל אדם אמר אביי כי תניא ההיא ג בשולט בשתי ידיו תנא ד] דבי מנשה על ידך ד זו קיבורת בין עיניך זו קדקד היכא אמרי דבי רבי ינאי מקום ה שמוחו של תינוק רופס ° בעא מיניה פלימו מרבי מי שיש לו שני ראשים באיזה מהן מניח תפילין א"ל או קום גלי או קבל עלך שמתא אדהכי אתא ההוא גברא א"ל איתיליד לי ינוקא דאית ליה תרי רישי כמה בעינן למיתב לכהן אתא ההוא סבא תנא ליה חייב ליתן לו י' סלעים איני והתני ו רמי בר חמא מתוך שנאמר 3 פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפילו נטרף בתוך ל' ית"ל

אך

ר' יוסי ד] **החורס.** חוטמו משוקע כדאמרי' בבכורות (דף מג:) חרוס זה שחוטמו משוקע: **מצינו ימין שנקרא יד.** ולא ה] ילפינן מהכא: **מה** ו] **(מזוזה) כתיבה בימין.** כשכותבין המזוזה בימין דרוב בני אדם כותבין בימין אף קשירה נמי עבד קשר בימין ומדקשר בימין מכלל הנחה בשמאל דאי הנחה ז] על ימין שוב אינו יכול לקושרה בימין: **מידכה כה'.** מדכתיב ד)בה"י ח] כהה משמע לשון נקיבה שמע מינה בשמאל קאמר דאין בה כח כנקיבה. ל"א ידכה יד כהה עמיא בלא כח: **כתנאי.** דאיכא תנא דיליף שמאל מידכה כרב אשי ואיכא דלא יליף: **לרבות את הגידם.** שאין לו יד ט] דידכה דמשמע יד רצוצה ומקולקלת: **אין לו זרוע.** שמאל: (א) ימין של אטר הויא שמאל לדידיה הואיל ורוב כחו בשמאלו: **בשולט בשתי ידיו.** ששתיהן שוות לו בכח דכיון דאף בימין נמי שולט הלכך מניחה בשמאלו לפי שהיא שמאל לכל אדם ואע"ג דלדידיה הויא י] ימין: **קבורת.** בדרו"ן: **היכא.** אקדקוד קאי: **רופס.** רך כשהוא קטן בן שנה: **או קום גלי.** או עמוד וצא בגלות או קבל עליך שמתא דאחוכי חייכת בי: **עשר סלעים.** דחד בכור הוא ואית ליה תרי רישי וחשיב כתרין ואע"ג דיולדת תאומים לא יהיב אלא ה' סלעים כדאמרינן בפ' יש בכור לנחלה (בכורות מח.) אפ"ה התם הוא משום דאי אפשר לנמצא אבל הכא חד הוא ואפשר לנמצא שיצאו כאחד והוי שניהם פטר רחם: **שומע אני אפי' נטרף.** נהרג בתוך ל' יום נמי חייב דאף על גב דכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אפ"ה הכא איכא למימר אם לא נהרג הוי חי ל' ובכור מעליא הוא יא]:

אך

רבי יוסי החורם. פי' בקונטרס חוטמו היה שקוע כעין חרוס דבכורות (דף מג:) ותימה הוא לומר שכינהו בלשון גנאי אלא על שם מקומו נקרא כן. מ"ר: **יד ימינו איקרי.** ומדכתיב (בראשית מח) ויתמוך יד אביו לא קשיא מידי ° כיון שכבר פירש יד ימינו ונראה דר' יוסי נמי אההוא קא סמיך ומשום הכי לא מייתי מידו הימנית דמצורע. מ"ר ס):

מה כתיבה בימין אף קשירה בימין. בסמוך אמרי' דאיטר מניח תפילין בימינו שהיא שמאלו והשתא אדם הכותב בימינו ושאר רוב מעשיו בשמאלו יש להסתפק באיזה מהן יב] מניח תפילין ושמא יש לדמותו כשולט בשתי ידיו יג]. מ"ר: **אין לו זרוע פטור מן התפילין אחרים אומרים ידכה כו'.** מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי יד]. ו) מ"ר: **קיבורת.** פירש בקונטרס בדרו"ן וקיבורת הוא לשון קבוצת בשר כמו (ב"ב דף ה.) קיבורא דאהיני ואור"ת דהוא גובה הבשר טו] שבזרוע שבין בית השחי למרפק שקורין קודא טז] ז) (ואור"ת) לא כדברי המפרשים גובה בשר שבאותו עצם שבין היד למרפק דהא משמע בכל דוכתי דמצות תפילין בזרוע כדאמרינן לקמן (דף מג:) חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצות תפילין בראשיהן ובזרועותיהן ובפ' בתרא דעירובין (דף צה:) וקושר בזרועו במקום תפילין ואמרינן נמי אין לו זרוע פטור מן התפילין ואותו עצם שבין יד לקודא אינו קרוי זרוע אלא קנה כדתנן במס' אהלות (פ"א מ"ח) דקחשיב רמ"ח איברים ל' בפיסת יד ח) [ו' בכל אצבע] שנים בקנה שנים במרפק אחד בזרוע וד' בכתף ומשמע בהדיא דההוא דסמוך לכתף הוא זרוע שבין הכתף למרפק הוא קודא כדמשמע במסכת ערכין (דף יט:) בפ' האומר משקלי דקתני מכניס ביד עד האציל וברגל עד הארכובה ט) קרי לאציל מרפק במתני' וכתיב נמי י) על כל אצילי ידי ומתרגם מרפקי ידי ומשמע דמרפק ביד כנגד ארכובה ברגל וגם בכל דוכתי משמע דאציל הוא קודא ולא כפירוש הקונטרס דפירש כ) גבי אוב וידעוני אייסיל ובמסכת סופרים (פ"ג) תניא לא ישים שני אציליו על הספר וזהו הקודא שדרך להשען עליו עוד אמרי' בפ"ב דזבחים (דף יט.) ולא יחגרו ביזע שאין חוגרין במקום שמזיעין ולא למטה ממתניהן ולא למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן והיינו כנגד הקודא ששם דרך לחגור ולא כנגד אייסיל דאדרבה שם מקום זיעה יותר ובפרק המפלת (נדה דף ל:) ל) דאמרינן גבי ולד במעי אמו ושני אציליו על ברכיו ומהא דכתיב בירמיה (לח) שים נא בלויי הסחבות תחת אצילי ידיך לא קשיא מידי מ) ולפי שהיה אוחז בחבלים בידיו ומשים תחת הקודא בלויי הסחבים שלא יזיקו לו והא דתנן גבי שבת נ) המוציא בפיו ובמרפיקו אפשר שיתן אדם גרוגרת כנגד אותו פרק של קודא מבפנים וכופף ידו על כתיפו שלא תפול הגרוגרת ויוליכנה והא דתנן בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סה.) בעל אוב זה פיתום המדבר בשחיו ובגמ' תניא בעל אוב זה המדבר בין הפרקים ובין אצילי ידיו משמע דאציל הוא בית השחי צריך לומר דמאי דשייר במתני' פירש בברייתא וכמו שהוסיפו בין הפרקים היינו פירקי אצבעות כך הוסיפו אצילי ידיו שהוא מרפק קודא בלע"ז כדפרישית ומדקדק ר"ת מההיא דערכין (דף יט:) דמשמע התם דמדאורייתא ידך זו קיבורת אבל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ועד מרפיקו הוא דמיקריא יד משום דקיבורת לא הוי בכלל ועוד מדאמרינן בשמעתין שתהא שימה כנגד הלב והיינו כנגד הדדים כדאמרינן במועד קטן (דף כז:) הספד על הלב כדכתיב על שדים סופדים ומההיא דערכין קשה לדברי המפרשים בפ' כל הבשר (חולין דף קו:) לחולין עד הפרק הוא פרק שליש של האצבעות עד חיבורן לפיסת ידים ולתרומה כל היד ולקידוש ידים ורגלים עד הפרק דהיינו קודא והכי איתא בספר הזהיר ולא יתכן כדמוכח ההיא דערכין (דף יט:) דקודא היינו שיעורא דנדרים עוד ראיה מדתנן בפ' הזרוע (חולין דף קלד.) איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה עד הכף של יד והוא של נזיר וכנגדו ברגל שוק האמור בשלמים יז] מן הארכובה ס) הפרק של הארכובה עד בוקא דאטמא ע) עד הירך דהיינו שני עצמות בעצם האמצעי ועצם של קולית ר' יהודה אומר מן הפרק של הארכובה עד סובך של רגל והוא עצם האמצעי המחובר לקולית ולאותו פרק קרי סובך של רגל כך פירש שם בקונטרס ומיהו אין ראיה מזרוע דבהמה לזרוע דאדם דהא שוק דאדם נמי לא הוי כשוק דבהמות דתנן באהלות ב' בשוק חמשה בארכובה וא' בירך אלמא קרי שוק עצם המחובר לרגל ויתכן לר' יהודה נמי היינו שוק דבהמה פ) ויש מפרשים דסובך של רגל דקאמר ר' יהודה היינו פרק הסמוך לרגל דהיינו איסתוירא קביל"א בלע"ז וכן משמע בתוספתא דמסכת ידים דקתני שיעור שבקידוש ידים עד הפרק וברגלים עד הסובך והיינו עד הפרק דקאמר במסכת ערכין ובירושלמי דמצות חליצה נמי מוכיח כן דקאמר גבי חליצה כיני מתני' בקשור מן הארכובה ולמטה כשירה אבל מן הארכובה ולמעלה פסולה ופריך והכתיב (שמות ל) ורחצו בני אהרן את ידיהם ואת רגליהם ותנן עלה ביד עד הפרק וברגל עד הסובך והיכי אמר כך שנייה דכתיב (דברים כה) מעל רגלו מעתה אפילו מן הארכובה ולמעלה תהא כשירה שנייה צ) (היא) דכתיב מעל רגלו ולא מעל דמעל רגלו משמע דקרי סובך לפרק הסמוך לרגל. מ"ר ק):

מקום שמוחו של תינוק רופס. הוא הדין הסמוך למלה כדמוכח לקמן מקום הראוי לטמא בנגע א' ואמרינן בעירובין (דף נה:) מקום יש בראש שראוי להניח שם שני תפילין. מ"ר: **או קום גלי כו'.** בעולם הזה ליכא אבל יש במדרש אשמדאי הוציא מתחת קרקע אדם א' שיש לו שני ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה והוליד בנים כיוצא בו בשני ראשים וכיוצא באשתו בראש אחד וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם מי שיש לו שני ראשים שאל שני חלקים ובאו לדין לפני שלמה יח]. מ"ר: **שומע אני אפי' נטרף** בתוך ל' יום. פירש בקונטרס נטרף נהרג יט] וקשה לר"ת דממתני' הוה ליה לאקשויי דתנן בבכורות (דף מט.) מת הבן בתוך ל' יום האב פטור מחמש סלעים ועוד קשה דבפ"ק דבבא קמא (דף יא:) דאמר עולא א"ר אלעזר בכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו מאי קמ"ל מתני' היא

ומיהו

מסורת הש"ס

א) צ"ל ידכה, **ב)** עירובין צה: ערכין יט:, **ג)** ב"ק יא:, **ד)** בה"י משמע כו'. צ"ק, **ה)** [וע"ע תוס' עירובין ב: ד"ה בין לרבנן], **ו)** [עיין מג"א סי' כז סק"ג ובתשובת שבות יעקב ח"א סי' ג], **ז)** צ"ק מ"ז, **ח)** צ"ק, **ט)** וקרי. צ"ק, **י)** [יחזקאל יג], **כ)** [סנהדרין סה.], **ל)** אמרינן נמי גבי. צ"ק, **מ)** צ"ל לפי, **נ)** [לב. ושם], **ס)** מן הפרק. צ"ק, **ע)** דהיינו כל הירך והוי שני עצמות עצם האמצעי. צ"ק, **פ)** דיש. צ"ק, **צ)** צ"ק מ"ז, **ק)** [ועי' עוד שבת צב. ד"ה במרפקו וכו' ומה שציינתי שם על הגליון],

עין משפט נר מצוה

א [טוש"ע או"ח סימן לב סעיף ה]:

קצה ב ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכ' ג טוש"ע או"ח סי' כז סעיף ו:

קצו ד ה מיי' שם הלכה א ב טוש"ע שם סעיף א ט:

קצז ו מיי' פי"א מהל' ביכורים הלכה יז סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף יב:

תורה אור השלם

1. וַיַּרְא יוֹסֵף כִּי יָשִׁית אָבִיו יַד יְמִינוֹ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיֵּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמֹךְ יַד אָבִיו לְהָסִיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה: בראשית מח יז

2. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: דברים ו ח

3. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָּךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין לו זרוע שמאל הס"ד ואח"כ מ"ה בימינו ימין של איטר:

גליון הש"ס

גמ' בעא מיניה פלימו. עיין בכתנות אור להגאון בעל פנים מאירות פ' במדבר: **תוס' ד"ה יד כו' כיון שכבר פירש כו'.** עי' עירובין דף ב ע"ב תוס' ד"ה בין לרבנן:

לעזי רש"י

בדרון [ברדו"ן]. החלק הבשרני של הזרוע.

מוסף רש"י

זו קיבורת. אבר אמצעי שבזרוע ובלע"ז רבדי"ן (עירובין צה:). **פדה תפדה.** אך פדה תפדה את בכור האדם (בבא קמא יא:). **בכור שנטרף.** בכור אדם שנהרג בתוך ל' יום (שם). **ת"ל אך חלק.** אין צריך לפדותו, ואם מת מעצמו לא איצטריך לן למימר דהא כתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה, אבל השתא איצטריך לאשמועינן דלא אמרינן אי לא איקטיל הוה חי ולא נפל הוה וליפרקיה (שם). **אך חלק.** אכין ורקין מיעוטין (עירובין קה. פסחים ה. שם עא. שבועות יג.).

שיטה מקובצת

א] ר' יוסי החרום ובתוס' חיצונית גריס ההרס על שם מקום כמו עיר ההרס [ישעיה י"ט] או חרס כמו תמנת חרס [שופטים ב]: **ב]** ור' יוסי החרום: **ג]** מידכה. בה"י יד כהה א"ל ר"א לרב אשי ואימא יד שבכח א"ל: **ד]** ר' יוסי החרום: **ה]** ולא מהכא נפקא **א)** כדי ליפנא ותיבת ילפינן ל"ש: **ו]** מה מזוזה: **ז]** הנחה הוי על קיבורת ימין: **ח]** תיבת כהה נמחק: **ט]** דידך כהה דמשמע יד רעועה ומקולקלת: **י]** הויא כימין: **יא]** מעליא הוא נ"א שנטרף שנולדו לו סימני טריפה כגון ניקב קרום של מוח: **יב]** מניח תפילין. אי אזלינן בתר כתיבה הואיל דכתיב וקשרתם וכתבתם אי לא: **יג]** ידיו ולא כתב כן בעל התרומות: **יד]** פליגי ובירושלמי משמע דפליגי דאמר לרבות את הגידם שמניח בימינו וכן אמרי' בהדיא **ב)** במכילתא דפליגי: **טו]** שבזרוע שהוא למעלה מן המרפק שקורין קודא אבל אי אפשר לומר שהוא במקום קבוצת בשר למטה מן המרפק דהא משמע כו' וזרוע הוא העצם שבין מרפק לשחי כדתנן בפ"ק דאהלות כו' תוס' אחרות: **טז]** תיבת ואור"ת נמחק: **יז]** בשלמים (ומיהוי בעצמות) מן הפרק של הארכובה עד בוקא דאטמא דהיינו כל הירך שני עצמות: **יח]** שלמה. נ"א שלמה בחכמתו הרתיח מים וכסה אחד מן הראשים ושפך הרותחים על ראש השני מחמת צער הרותחים צעק בשני ראשים אמר שלמה ש"מ דתולדה אחת לשתי הראשים ואין נידון אלא כאיש אחד: **יט]** וקשה לר"ת הדא דהל"ל נהרג בהדיא ולמה שינה את לשונו לומר נטרף ועוד דמה ענין זה למי שיש לו שני ראשים. תוס' אחרות:

א) צ"ל נפקא כדילפת: ב) עי' בשו"ת שבות יעקב ח"א סימן ג' שכתב דאינו מוכרח כלל מהמכילתא דפליגי ע"ש: